

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/72839,Pomnik-Wojsk-Balonowych.html>

ARTYKUŁ

Pomnik Wojsk Balonowych

OKRES HISTORYCZNY

(1918-1922) Odrodzenie Niepodległej (1922-1939) II Rzeczpospolita

Autor: REGINA DĄBKOWSKA 13.08.2020

W listopadzie 1918 r., po 123 latach zaborów, Polska powróciła na mapę polityczną Europy. Chociaż formalnie proklamowano niepodległość, młode państwo stanęło przed kolejnym, olbrzymim wyzwaniem.

Rozpoczął się kilkuletni proces walki o granice odrodzonej Rzeczypospolitej, w którym udział wzięły m.in. wojska balonowe. Ich sformowanie było skutkiem opanowania przez powstańców wielkopolskich poznańskiej hali sterowcowej oraz przejęcie znajdującego się tam sprzętu.

Aeropiechurzy na froncie

Utworzone jednostki wykorzystano już wkrótce podczas wojny polsko-bolszewickiej. Początkowo prowadziły obserwację na froncie, później, ze względu na dynamikę walk, 1. Pułk Aeronautyczny przekształcono w formację piechoty. Mimo znacznych trudnień, takich jak brak należytego uzbrojenia i stałego wsparcia artylerii, „aeropiechurzy” wykonali postanowione przed nimi zadania. Kilkunastu z nich poległo w trakcie konfliktu, składając najwyższą ofiarę. Żołnierze 1. Pułku Aeronautycznego za swoje czyny bojowe zostali uhonorowani łącznie 3 orderami Virtuti Militari i 66 Krzyżami Walecznych. Po zakończeniu działań wojennych jednostki zostały rozlokowane w trzech miastach: Poznaniu, Legionowie oraz Toruniu. W tym ostatnim Batalion Balonowy stacjonował nieprzerwanie, aż do wybuchu II wojny światowej.

Odślonięcie pomnika poległych żołnierzy wojsk balonowych w maju 1937 roku (fot. Narodowe Archiwum Cyfrowe)

Żołnierzom, którzy zginęli podczas wojny polsko-bolszewickiej, poświęcono monument. Został odślonięty 5 maja 1937 r. w Parku Miejskim na Bydgoskim Przedmieściu. Tego dnia przypadało święto Batalionu obchodzone na pamiątkę utworzenia pierwszej polskiej jednostki balonowej. Na czterometrowym cokole osadzono rzeźbę orła zrywającego się do lotu, trzymającego w szponach krzyż Virtuti Militari, wieniec z liści wawrzynu i dębu oraz kotwicę. Ten jeden z najpiękniejszych pomników przedwojennego Torunia wyszedł spod dłuta artysty rzeźbiarza Michała Kamieńskiego rozstrzelanego przez Niemców w 1944 r. w czasie powstania warszawskiego. Był bratem mjr. Konstantego Rolicz-Kamieńskiego, dowódcy toruńskiego Batalionu Balonowego w latach 1934-1939.

Toruńska kuźnia kadr

W Toruniu funkcjonowała również, przeniesiona z Poznania, Oficerska Szkoła Aeronautyczna. Została umieszczona w koszarach im. gen. Ignacego Prądzyńskiego przy ul. Sienkiewicza. Dobrze zachowany obiekt, a także dogodna lokalizacja, bliskość portu sterowcowego oraz poligonu artyleryjskiego stwarzały dobre warunki do funkcjonowania placówki. Kursy w Poznaniu i Toruniu szkoliły nie tylko zawodowych żołnierzy, ale stały się kuźnią kadr sportowych, a wyszkoleni na nich oficerowie byli ojcami krajowego sportu balonowego. Pierwsze loty na balonach wolnych odbyły się w 1921 r., a już 12 lat później świętowano sukcesy, które na stałe wpisały dorobek polskich baloniarzy w dzieje światowej aeronautyki.

Pomnik przed wojną

W latach 1933-1938 Polacy aż czterokrotnie zdobyli puchar Gordona-Bennetta, który do dzisiaj jest najbardziej prestiżowym trofeum w tej dyscyplinie. Ostatnie rozgrywki przed wojną wygrali kpt Antoni Janusz oraz por. Franciszek Janik. Według regulaminu zawodów następny powietrzny rajd odbywał się w ojczyźnie zwycięzcy, co oznaczało, że Polska miała być gospodarzem kolejnej edycji. Wydarzenie zaplanowano na 3 września 1939 r., lecz przeprowadzenie tego widowiska uniemożliwiła napaść Niemiec na Rzeczpospolitą.

II wojna światowa i współczesne odnowienie Pomnika

Do obrony kraju zmobilizowano kompanie balonów zaporowych i obserwacyjnych. Jednak ze względu na sposób prowadzenia działań wojennych odegrały one w nich niewielką rolę. Część żołnierzy została wzięta do niewoli niemieckiej, sowieckiej bądź internowana na Węgrzech i w Rumunii. Wielu z nich ewakuowano najpierw do Francji, a później do Wielkiej Brytanii, gdzie w 1940 r. weszli w skład Polskiej Eskadry Balonowej i

kontynuowali walkę o niepodległość.

W październiku 2019 r. na dziedzińcu Ratusza Staromiejskiego w Toruniu odbyła się oficjalna prezentacja orła, będącego częścią rekonstruowanego pomnika Żołnierzy Wojsk Balonowych

Jedną z konsekwencji wojny była zmiana toruńskiego krajobrazu; z nieba zniknęły dobrze znane balony i sterowce. Jesienią 1939 r., po zajęciu Torunia przez Niemców, Pomnik ku czci Poległych Żołnierzy Wojsk Balonowych został zniszczony. Zgodnie z polityką okupanta, wszelkie znaki polskości miały zniknąć z przestrzeni miasta.

O minionej rzeczywistości przypomina dziś ulica Balonowa, która dawniej wiodła do hali sterowcowej. Po wojnie nazwa była jedynym wspomnieniem baloniarzy. W 2017 r. z inicjatywy Towarzystwa Miłośników Torunia powołano Komitet Organizacyjny Odbudowy Pomnika Żołnierzy Wojsk Balonowych. Staraniem wielu osób, dzięki zaangażowaniu instytucji państwowych i samorządów rekonstrukcja monumentu stała się faktem. Wykonana z brązu rzeźba orła wieńcząca pomnik została ufundowana przez Instytut Pamięci Narodowej. Ma nie tylko upamiętniać poległych żołnierzy, ale także świadczyć o ścisłych związkach Torunia z przedwojenną aeronautyką i wojskami balonowymi. To wotum wdzięczności mieszkańców miasta na 100. rocznicę odzyskania niepodległości i przyłączenia Torunia do Rzeczypospolitej.

Odbudowany pomnik

COFNIJ SIĘ